

Bu makale [Auckland Kütüphanesi Üniversitesi Kütüphanesi] tarafından indirilmiştir.

Tarih: 05 Kasım 2014, saat 14:04

Yayıncı: Routledge

İngiltere ve Galler'de Tescilli Informa Ltd. Tescil Numarası: 1072954 Tescilli ofis: Mortimer House, 37-41 Mortimer Street, Londra W1T 3 JH, Birleşik Krallık

Women & Therapy (Kadınlar ve Terapi)

Yazarlar ve yayın detayları:

Bulunan Sesler:
Kadınlar, Engellilik ve Kültürel Dönüşüm

Deborah Lisi

ÖZET: Bu makale engellilik durumunun kadınlar üzerindeki kültürel sonuçlarını incelemektedir. Yazar, engelli dört kadınla ve iki anneyle görüşmüştür ve kendisinin engellilik deneyimlerinden bazılarını paylaşmaktadır. Engellilik hakları ve feminizm ve etnik kimlik arasındaki ilişki ve engellilik durumunun benlik algısı ve kişisel hedefler bakımından etkisi engellilik deneyimlerinin nasıl insan algılarını ve toplumsal uygulamaları bilgilendirdiği hakkında daha büyük bir kültürle konuşmaya yönelik dönüştürücü güç olarak dikkate alınmaktadır.

Deborah Lisi bir engelli hakları aktivisti ve sağlık, eğitim, sanat programları ve insani hizmetler alanında engellilik sorunları ile ilgilenen bir politika danışmanıdır. Yarı zamanlı olarak Vermont Protection and Advocacy, Inc. şirketinin Yetkili Yöneticisi olarak çalışmaktadır.

Yazışmalar Deborah Lisi, R.R. 1, Box 1436, Waterbury, VT 05676 adresine gönderilebilir.

[Haworth ortak endekleme giriş notu: “Bulunan Sesler: Kadınlar, Engellilik ve Kültürel Dönüşüm” Lisi, Deborah. *Women & Therapy (Kadınlar ve Terapi)* (The Haworth Press Inc.) Cilt: 14, Sayı: 3/4, s. 195-209’da ve *Women with Disabilities: Found Voices (Engelli Kadınlar: Bulunan Sesler)* The Haworth Press Inc., 1993, s. 195-209’da eşzamanlı olarak ortak yayınlanmıştır. Bu makalenin/bölümün çoklu suretleri The Haworth Belge Teslim Merkezi’nden satın alınabilir. [1-800-3-HAWORTH; 9:00 - 17:00 (EST)]

© 1993, The Haworth Press Inc. Her hakkı saklıdır.

Kadınların disiplinlere girişi, sesin keşfedilmesini ve bir fırtına ve gemi enkazı geleneğine son vermediğimiz takdirde doğanın ve uygarlığın sonunun geleceğine dair farkındalığı beraberinde getirir. Ancak kadınların soruları çatışmayı ve anlaşmazlığı da kışkırtır ve böylece hiç kimsenin gitmediği ve birisinin dinleyeceği durumda hakkında konuşulması daha muhtemeldir. (Gilligan, 1990, s. 27)

Bir azınlık deneyiminden veya kültüründen gelen bireyler akademik alana girdikleri zaman, kendi türlerinden başka bireylerin, yaşam tarzları ve kişisel bağlantıları disiplinlere yol açmayan insanların seslerini de beraberlerinde getirmektedirler. Bu kadın ve erkekler için bilginin kaynağında oturmak yeterli değildir; akademinin konusunu bunu üniversitelerin ve kolejlerin düşünüş ve tartışmalarının dışında bırakılan azınlık kültürünün özüne ilave ederek zenginleştirmelidirler. Bu saklanan ve küçümsenen, güçlendirilmesi, yenilenmesi ve bilim yuvalarımızın gerçekliğine taşınması gereken seslerin değerine inanıyorum. Dolayısıyla disiplinlerin ve bilimin ağzından yazmayı değil, engellilikle mücadele ettiğini bildiğim kadınlarla görüşme yapmayı ve onların deneyimlerinin hem sesin ger kazanılması hem de aramızdan yeni seslerin çıkması ile ilgili bize söylediklerini onurlandırmayı seçtim.

Tıpkı bu sabah penceremde gördüğüm, göğsü Nisan karlarıyla kızaran kızılgerdan gibi, öncülerin sesleri değişiklik ve yenileme gerektiren bir kültüre bahar tohumlarını taşır. Kültürün yenilenmesi risk almayı gerektirir: kabul edilen norm ve değerlere ilişkin varsayımlara karşı çıkmak isteyen bireyler, eski fiziksel, entelektüel ve duygusal stereotipleri aşmanın mümkün olduğunu görmemize yardımcı olacak yeni rol modelleri, gerekli kültürel dönüşümü hareketlendirmek ve yaşam öyküleri üzerinden deneyime ses vermek isteyen insanlar.

Carol Gilligan (1990) ve Emily Hancock'un (1989) çalışması, çocukluk devresinde kızın otoritenin seslerine itiraz ettiği bir zamanı tanımlamaktadır. Hancock'un *The Girl Within (İçerideki Kız)* adlı kitabında genç bir kız olma durumu bir sorun olmaktan özgüven ifade eden bir durum olarak görülmektedir. Sanki kız kendisini ve anlamlandırmaya çalıştığı evreni dinlemekle o kadar meşguldür ki, toplumdaki gelen, onun sesini tehdit eden sesleri duymaz. Bu erken benlik aratışı genellikle kesintiye uğrar ve öz farkındalık gelişimini tamamlayamaz ve her zaman tamamı geri alınamaz. Feministler şimdi benliğin geri kazanılması için hangi ortamların ve fırsatların var olmasını gerektiğini incelemektedirler.

Kendi bütünlüklü ve dinamik gerçekliklerinin bir parçası olarak engelliliği tecrübe edenlerin sesleri, geçmiş kuşaklarda susturulan ses ve sözcüklerin ortaya çıkışı olarak kayıp sözcüklerin yeniden keşfini fazla temsil etmemektedir. Kadınlık deneyimi Amerika'da, bizi bir şekilde etrafımızdakilerden farklı veya onlara yabancı olarak kodlayan bağlamlarda şekillenenlerimiz için sesin ilk bulunuşu daha yalnız yapılan bir iş olabilmektedir. En azından, ellili ve altmışlı yılların Amerika'sında büyüyen engelli bir kadın olarak kendi deneyiminin ne olduğuna geri dönüp baktığım zaman görünen budur. Varlığımızın o kadar büyük bir bölümü sorular, kuşkular ve peşin hükümler biçiminde tepki alıyordu ki, bunlardan olumlu bir şeylerin çıkması çok zordu.

Ekonomik belirsizliklerin ve yaşlanan baby boomer'ların* Amerika'sında aha geniş bir farklılık yelpazesini kucaklamak için, etnik kimliklerin korunması adına eritme kabını (farklılıkları kaynaştıran) terk etmek için parçası olduğumuz kültüre itirazların başladığı bir dönemde yaşıyoruz. Bu geçiş sürecinde, belki engelli kadınların yolculuğu bireylerin kendi insanlıklarını anlamaları ve geliştirmeleri için; bu anlayış üzerinden farklılığı koruyabilmeleri için; her insana, farklılıklar toplumunda, derinlere dalarak kendi seslerini, kendi benliklerini bulma olanağı sağlamak için kullanabilecekleri farklı yolların kültürünü hatırlatabilir.

Yirmi beş, hatta on yıl önce, ağır engellilik durumuyla yaşayanlar ölüyordu. Geniş bir fiziksel, entelektüel veya zihinsel engellilik yelpazesinde durumu görece daha iyi olan diğerleri ise uyumsuz veya hastaymış gibi kilit altına alınıyorlardı. Birey değil, insan normlarından sapma olarak görülen birçokları tıbbi veya koruyucu bakım için kurumlara yerleştiriliyor ve profesyoneller genellikle anlamadıkları bir şeyi bulmaya çalıştıkları için ya rehabilitasyon, ya ihmal ya da ikisinin karışımı bir durumla karşı karşıya kalıyorlardı. Birçoğumuz artık büyüdük ve belirginlik talep eden bir dünyada bir engelli olarak büyümenin nasıl hissettirdiği hakkında anlatacak hikâyelerimiz var. Ne yazık ki bu hâlâ oluyor; aramızdan yaşlananları veya fiziksel ya da zihinsel engelli olanları bir kuruma kapatmanın sınırlamalarını görmeye başlayan bir toplumda yaşıyoruz: neticede, bir gün birçoğumuz yaşlanacağız ve bizden sessizce, sabaha kadar nefeslerimizi sayacağımız soğuk koşullara kapanmamız beklenecek zira artık içine sığamadığımız deriyi dökmeye hazır olmayacağız. Alternatifler yerine elimizde bir elektrikli süpürge var ve bunun içi, evsiz, kurumlara kapatılmış ve ötekileştirilmiş insanların ait olmadıkları veya henüz kabul görmedikleri ve onların farklılıklarına, deneyimlerine yer olmayan bir düzende yaşayan sıkışmış ve öfkeli insanlar tarafından işte bu evsiz, kurumlara kapatılmış ve ötekileştirilmiş insanlarla doldurulacaktır. Yaşlılar ve engelliler toplum tarafından ötekileştirilerek modası geçmiş stereotiplere dönüştürülen diğer azınlıklara katılıyoruz. Kültürümüzün, unsurlarının içerdiği farklılıkları ve avantajları ifade edebilecek düzeyde kinetik ve hassas kalabilmesi için bir yaratıcılık (ekonomik, teknolojik, toplumsal ve kişiler arası) patlamasına ihtiyacı vardır.

* Baby boomer: II. Dünya Savaşı ile soğuk savaş arasında kalan, nüfus patlamasının yaşandığı dönemde doğmuş kişi.

Bunlar, duyulması gereken davetkâr, ikna edici ve çınlayan yeni seslerdir. Yine de bunun farklı bir hikâye olduğundan emin değilim, belki yeni çatışmaları ve yeni fırsatları da beraberinde getiren yeni kültürler ve teknolojiler geliştikçe farklı bir şekilde ele alınması gerekiyor. Eskiden ulaşılmaz görünen insanlar artık tercümanlar, kolaylaşan iletişim ve teknolojik araçlar yoluyla konuşabiliyorlar. Kendilerine dayatılan işlevsizlik etiketini benimsemeyi reddeden gençler tekerlekli sandalyeleriyle dans edebiliyor, ip sporları yapabiliyorlar. Tanıdığım kadın ve erkekler psikiyatrik engellerinden bağlanmışlığa yapılan bir yolculuk, yanlış bir şekilde hastalık olarak tanımlanmış bir şifa süreci olarak bahsediyorlar.

Ancak bu mücadele duyulmalı. Bu, dünyaya sunduğunuz deneyim başkalarının paylaşmadığı bir deneyim olduğu zaman kendi sesinizi duyma mücadelesi. Bunlar bağlanmışlık ve ayrılma, çelişki ve uzlaşma, yalıtma, doğrulama ve ümitsizlik yolculukları. Bunlar, toplumsal cinsiyet, ırk, kültürel farklılık veya sınıf üzerinden hissedilen farklılık deneyiminde ayrı değildir; ancak yeni unsurları ve eski bir tekerlek üzerinde yeni dönüşleri vardır. Zaman içinde benzer deneyimler yaşayanlarımız, Carol Giligan'ın (1990) çok açık bir şekilde güvenin, birlikteliğin ve mahremliğin özü olarak tanımlamış olduğu duyusu da alabilmemiz için benzer sesleri aramayı öğrendik.

Engellilik durumlarının hayatları, benlik duyguları, kadınlıkları üzerindeki etkisini tartışmak için altı kadınla bir araya geldim. Bu kadınlardan dördü engelliydi, ikisi engelli kız anneleriydi; her birinin engellilik sorunlarıyla ilgili mesleki ve kişisel deneyimleri vardı. Engellilik deneyimleri farklılık gösteriyordu; bu makalede bahsi geçen kadınlar hareketle ilgili engellilik durumları ve psikiyatrik engellilik durumları ile iştiğal etmişti; şiddetli ve artan işitme kaybı olan bir kadınla da konuştum. Bahsi geçmemekle birlikte, onun bakış açısı bu makaleyi etkilemiştir. Yazının biçimi ve içeriği kendi engellilik deneyimlerimden ve yıllar içinde tanıdığım fiziksel, duyuşsal, bilişsel ve hareketlilikle ilgili engelliliği olan birçok kadının deneyimlerinden de etkilenmiştir. Görüşmelerde, insanların engellilik deneyimlerinin yaşamlarını nasıl dönüştürdüğünü ve bakış açılarını ne şekilde etkilediğini araştırdım. Anlatacak bir hikâyesi olduğunu hissettiğim kadınları; mücadele için doğan, bağlantı kuran insanları, ayakta kalabilmiş görünen kadınları seçtim. Bu bir rastgele istatistiksel araştırma değildi, kendi yol haritalarını oluşturan insanlarla konuşmak istedim.

Konuştuğum birçok kadın ya karakterlerinin bir parçası olarak ya da kişisel becerileri tesadüfen statükoya meydan okuduğu için kendisini isyancı olarak görüyordu: atletik becerileri ve entelektüel merakları erkek kardeşlerini geride bırakan genç kadınlar; kolej yıllarında Vietnam savaşına muhalefet eden kadınlar; bir doktor ailenin içinde kendisini hasta rolünde kaybetmeyi reddeden kız ve ebeveyn olarak kendileri için veya engelli doğan çocuğu için başarısızlık etiketlerini kabul etmeyi reddeden anneler. Bu kadınlar isteyerek veya tesadüfen engelliliğin getirdiği ikilemlerle uğraşmaya çok uygundular. Kendilerini isyancı olarak tanımlıyorlardı, meydan okumayı seviyorlardı ve soru sormayı seviyorlardı. Engelliliğin etrafında ortaya çıkan çelişkiler her zaman kolay değildi ancak her zaman engellilik deneyimleri olmadan hiçbir zaman ortaya çıkamayacak olan bu durumun doğasında olan çelişkiler, sorunlarla ilgili doğru soruları sordular.

Rol modelleri ve arkadaşlar olmadan statükoya karşı çıkmak bir isyancı için bile kolay olmayabilir ve bu bir seçim değil, gereklilik olabilir. Bu, içgüdüsel olarak isyana eğimli olmak işe yaradığı zaman doğrudur. Lee ve Peggy çocuklarını altmışlı yıllarda büyüttüler ve engelli çocukları olan, onları kurumlara görmek yerine evde büyütmeyi tercih eden ilk kuşak ebeveynlerdendirler. Her ikisi için ve çocukları için rol modelleri ve destek grupları gelecekte bir yerlerde mevcuttu, bir yerlerde Head Start programları ve yerel tiyatro gruplarıyla yaratılmayı bekliyordu. Bazen ciddi engelli olan çocuklarını evde büyütme kararlarının engelli çocuğun ve bir bütün olarak ailenin menfaatine aykırı olduğunu düşünen profesyoneller tarafından eleştirildiler.

Bu durumda, bir annenin kendisini engelli yetişkinlerle işbirliği içine girmesi, ciddi engelli olan çocuğunun bir gün büyüyerek yetişkin olacağını ve bağımsız yaşamak isteyebileceğini hayal etmesi ender bir durumdu. Peggy'nin dediği gibi:

Lisa için istediğim şeyin, bir yetişkin olarak kendi hayatı olması, etrafında insanların, kendi adlarına konuşabilecek engelli yetişkinlerin olması olduğunu biliyorum... bir insan için en önemli şey kendisini değerli hissetmesi olduğu için, olması gerektiğini yeni fark ettiğim bazı şeyler var... Belki iç mücadele (nedeniyle)... kendi değerimi bilmeden büyüdüğüm için... belki benim acım aynı zamanda çocuğuma bir armağan olduğu için...

Geriye dönüp baktığım ve ne yaptığımızı ve kızımın ne kadar güzel insanlarla temas edebildiğini düşündüğüm zaman... bilirsiniz, herkes için aynı şey olmadığına inandığım için; eğer etrafınızda en iyisini beklediğiniz insanlar varsa; belki içimde farklı modelleri görebileceklerine inandığım için... Bu, eğitimin en önemli parçası... kendinizi etrafınızda farklı insanlarla kuşatmak... çocuklar bir toplumun sunabileceğinin en iyisini alıyorlar... içimde bir yerlerde eğitimin aslında okullarda olmadığını düşünüyorum. En temelde, eğitim çok sayıda insanla tanışıp hayatlarını nasıl yaşadıklarını görmemizdir.

Engelli kadınlar için hayatlarını nasıl yaşadıklarını görmek için görüşebilecekleri rol modelleri orada görülmeye başlamıştır. Her sabah kalkıp ayaklarımı yatak odasının zeminine koyduğum zaman, merkezimi bulup tekrar bedenimde olmaya yeniden alışana ve hantal bacaklarımla dünyaya yürüyene kadar zeminde kollarımla hareket ederek yavaşça dikilip dengemi bulduğum gibi kendi rol modelim olma ihtiyacıyla büyüdüm. Görüşme yaptığım Ann, ilk rol modelinin yirmili yaşlarında nihayet tanıştığı kendisinden daha yaşlı bir engelli hakları aktivistiydi. Bundan önce bir rol modeli değil, engelli bir arkadaşı olmuştu ve engellilik durumunu güçlü bir öz imgeyle bütünleştiren birisini görme fırsatı olmuştu. Çocukluğunu incelemiş ve vücudunun engelli bölümünü inkâr etmek isteği ile (kendi ifadesiyle 'vücudumun alt yarısından nefret ederek') koleje gitmişti; kasvetli çalışmaların içinde boğulmuş ve tanıdığı ilk engelli hakları aktivistinin engelliliği bir hak sorunu veya kültürel bir mesele olarak gördüğü için oldukça tuhaf olduğunu düşünmüştü.

Bir insanın hayatını bir engelli olarak sürdürmek, Ann'in tabiriyle "yeterlilikçilikler" olarak adlandırdığı şeyi bir kenara itmek anlamına gelmektedir. Yalnızca varsayımlara itiraz etmek amacıyla değil, aynı zamanda bireysel bir yaşam sürmek için de risk almak anlamına gelmektedir. Bir çocuk yetiştirdim ve mesajın, rahatlamanın ve eğlencenin değerini öğrendiğim için memnunum; böylece diğer engelli kadınlara şunu söyleyebiliyorum: "Evet, bir çocuk yetiştirmek (ve bunu yaparken mükemmel zaman geçirmek) mümkün. Evet, bacaklarınız (veya kollarınız ya da beyniniz) yoruluyor ve hayır, ihtiyacınız olan, daha fazla yürümek değil: belki iyi bir bacak masajı yaptırmalısınız."

Kendi hayatıma sahip olabildiğim, bir çocuk yetiştirebildiğim, şiir ve şarkı yazabildiğim, yıllarca yalnız yaşadktan sonra kalbimin sahibini bulabildiğim, topluluk önünde konuşabildiğim, yalnız olabildiğim, bahçecilik yapabildiğim, başka insanların hikâyelerini dinleyebildiğim ve risk alabildim için çok memnunum, hatta hissettiğim şey memnuniyetin de ötesinde zira risk almadan sizi başlangıçtaki beklentilerinizin ötesinde bir hayat deneyimi edinme fırsatı yakalayamazsınız. Ann ve ben şu hususla ilgili konuşuyoruz: riskin önemi ve mutluluk için gündelik fırsatların önemi. Riski çıkarırsanız geriye ne kadar kendi kaderini tayin fırsatı kalır? Diana'nın beyin felci ellerini o kadar gergin bir hale getiriyor ki kayak sopalarını tutamıyor, bu nedenle Ascutey Dağı'ndan (Vermont'ta) aşağı doğru kayak sopaları olmadan kayıyor. Buna yaratıcı sorun çözme adı veriliyor ve risksiz değil. Ancak (benden daha cesur olan) Diana size bunun eğlenceli olduğunu söyleyecek ilk kişi olacak.

O ve ben ve konuştuğum bütün engelli kadınlar beden imgesi ve kültürel beklentilere ilişkin sorunları ele almışlar veya halen çözmeye çalışmaktadırlar (ancak bu durumda, bildiğimiz bütün kadınlar muhtemelen böyledir). Fiziksel özellikler ve fiziksel kabul üzerinde duran bir kültürde yaşıyoruz. Hem yaşlanmayla hem de engellilikle baş etmenin bize zor gelmesinin nedeni, her ikisinin de kültürümüzün görmezden geldiği gerçeklerin ve imgelerin kabulünü gerektirmesidir; ancak kırışıklıklar, kilo alma ve gevşeme toplum sorunlarımızın özelliklerinden yalnızca birkaçıdır. Genç bir kadın, ilk âşık olduğu adamın kendisini engelli olduğu için kabul etmediğine inanmanın ne kadar kötü hissettirdiğinden ve daha sonra engelli olmasının bununla ilgisinin olmadığını anlamının ne kadar özgürleştirici olduğundan bahsetmiştir.

Toplumumuz oldukça dar görüşlüdür ve görünüşe bakılacak olursa, farklılığın üstesinden gelme konusunda zayıftır; farklılığı bütünleştirmek isteriz, yönetmek isteriz, onunla ilgili bir şeyler yapmak isteriz: kabul etmek dışında herhangi bir şey. Dolayısıyla geldiğimiz nokta, bütün öğrencileri bir araya getiren eğitim yerine özel eğitim olur. Geldiğimiz nokta, ırksal gettolar, azınlık hareketleri, kapalı bir sınıf yapısı olur; bunların hepsi farklılığa izin veren ve onu kucaklayan toplulukları nasıl oluşturacağımız konusunda henüz öğreneceğimiz çok şeyin olmasıdır.

Bu ülkedeki kadın hareketinin çok büyük bir bölümü stereotipik varsayımlara dayandığı için, diğer kadınların mücadele ettiği sorunlardan bazıları, (ne kadar sınırlayıcı ve hatalı olsa bile) bizim dâhil edilmediğimiz veya görünür olmadığımız kültürel normları temsil etmektedir.

Örneğin, bir seks objesi olarak görülme hepimizin kanıksadığı bir durum olmayabilir. Kimsenin kendisini çekici bulmasını beklemeyen biri için yanından geçen bir kamyonun ona korna çalması muhteşem bir deneyim olabilir. Diğer yandan, engelli veya engelli olmayan birçok erkek engelli kadınları düşündüklerinde veya onlarla ilişkili kurduklarında aynı cinsiyetçi tutumları sergileyebilir. Zaman zaman birey muamelesi görmüyoruz ancak birçok kadın cinselliği stereotipleri hayata geçtikçe ve engelliliğimiz hareket veya iletişim sorunlarına yol açtığı zaman biz de nesneleştirilmeye maruz kalabiliyoruz ve engelli olduğumuz için istenmeyen bir dikkate maruz kalabiliyoruz. Büyüdüğüm şehirde yaşayan, görünüşe göre engelli olmam ve iyi yemek yapma becerimin, (kinayeli bir şekilde ifade edecek olursak) onun için fazla hızlı olmamdan rahatsız olmayacak bir adam için iyi bir eş olma potansiyelimle paralel gittiğini düşünen bir Fransızca öğretmenini hâlâ hatırlıyorum.

Meslekleri de hepimiz kanıksamayabiliriz. Fırsat eşitliği ücret eşitliğinden önce gelmelidir. Konu kariyer seçenekleri ve ücret düzeyleri söz konusu olduğunda, siyah kadınlar gibi, engelli kadınlar da beyaz ve engelli erkeklerin ve kadınların çok altında sıralanmaktadır. Yoksulluk veya yoksulluk korkusu bildiğimiz bir şeydir (Asch v Fine, 1984).

Yoksulluğun dışlaştırılması ve kültürümüzdeki cinsiyetçilik engellilikle ilgili özgün sorunlarla birleşerek karşınıza mücadele etmeniz gereken çifte ayrımcılık ve stereotipler sorunlarını çıkarıyor. Kadınların ayrımcılığa hazırlıklı olarak büyütülmesinin getirdiği avantaja karşılık; ırk ayrımcılığı veya başka azınlık kimliğinden kaynaklanan ayrımcılık deneyimi olmayan engelli erkekler stereotiplere karşı çıkmaya çok hazır olmuyorlar. Yine de engelli erkekler öz saygılarını kazanmak istiyorlarsa, stereotiplere karşı çıkma iradesini göstermek zorundadırlar.

Engelli olmanın gizli ve daha gözle görülür yönleriyle büyürken ve bunlarla mücadele ederken, sıklıkla ailemin ve komşularımın evinde sanki yemek masasında ve oturma odasında başka kültürlerden insanlarla karşılaşmışım gibi yabancı hissettim. Erkek ve kız kardeşlerim bana bu hissi yaşatmadılar ancak onların dışında herkes yaşattı. Eğer kendimi bulacaksam ve hayatta kalacaksam, hayatımı gündelik deneyimlerime bağımlı hiçbir sözcük içermeyen bir dile uyarlamanın yollarını bulmam gerektiğini düşünüyordum. Kadın hareketi ancak yeni yeni başka sorunlarla ilgilenmeye başlıyor ve bunu her zaman iyi yapmıyor.

Böyle küçük eylemler statükoya karşı çıkmaz. Boston'da bir kadın çalışırken spor ayakkabı giyiyor ve engelli olmayan arkadaşlarının hayranlığını kazanıyor. Şöyle diyor:

Bir-iki ay önce, bedenimin bana politikamı vermekten sorumlu olduğunu fark ettim. Eğer beyin felci geçirmeseydim, geliştirdiğim politikaya sahip olamazdım. Ayrıca iyi görünecek şekilde giyinmiyorum. Nasıl giyinmek istiyorsam öyle giyiniyorum; bu da birey olmak ve 'kadınların giymesi gerektiği' söylenen şeyleri satın almak istememek veya kendimi rahat hissetmek için insanların bana nasıl baktıklarına aldırmış etmemek anlamına geliyor.

Bütün kadınların mücadele ettiğini düşünüyorum; bize sıklıkla söylenen bu... yani demek istiyorum ki, tek başına 'makyaj' sözcüğü bile bize şöyle der: Yeterince iyi değilsin. Her sabah makyaj yapmalısın... 'makyaj yap'... toplumun seni kabul etmesi için daha iyi görünmelisin. Bu çok yanlış... ve ben bunu gerçekten aptalca buluyorum.

İstem dışı hareketlerin olduğu zaman bacaklarımı tıraş etmenin tehlikelerinden bahsederek güldük. Şöyle dedi:

Düşünüyorum da engelli olmak ve bacaklarımı tıraş etmek üzere olmak; çünkü eğer yapsaydım... Bunu asla yapamamış olurum... Karmakarışık olurum... Eğer rimel sürmeye çalışsaydım, dışarı taşıyordım, bilirsin; fiziksel olarak bunu asla yapamam. Ergenken, bu beni rahatsız ediyordu; ancak biliyorsun, şimdi etmiyor.

Çok ilginçtir: Hiç böyle düşünmemiştim, ancak şurası bir gerçek ki, bunu yaşadım çünkü engelliyim, başka insanların 'yapması gerektiği için' yaptığı şeylerden bazılarını yapamam; spor gibi veya süslenip püslenmek gibi, belli bir şekilde yürümek gibi veya topuklu ayakkabı giymek gibi ve kariyerle ilgili diğer şeyler gibi... ve ben bazı şeyleri yapamıyorum. Engellilik deneyimi, bize düşünme olanağı veriyor... bedenim hakkında düşünmek zorunda olmam gibi. Uzun süre çalışabilmeme rağmen sürekli fazla mesai yapmaya dayanamıyorum. Ara vermem gerekiyor... ancak kendimle ilgili konulara geldiğinde, bir insan olarak yaşamda yalnızca bir engelli olarak değil, bir insan olarak daha dengeli olmaya çalışmak anlamına geliyor. Dolayısıyla kadın olarak, belki de stereotipe uymadığımız için şu an olduğumuz kişi olabildiğimizi düşünüyorum.

Bu belki de engellilik deneyiminin genel kültüre vermek zorunda olduğu daha merkezi mesajlardan birisidir. İnsanların kendi kutup yıldızlarını tanıma ve takip etme konusunda yardım etmenin yolunu bulmamız gerekiyor. Kay zihinsel hastalığı ile ilgili kendi deneyimlerinde bundan bahsediyor: Ona en fazla yardım eden doktor, ondan kendi kendisinin yardımcı olmasını bekleyen doktordu. Bahsettiėi yollar, ilişkinin kinetik niteliği insanların bağlantısının gerçekleşmesini sağlıyor. Kay'in dediği gibi:

Yatakta yatıyordum, şişmandım, dişlerimi fırçalamayacaktım, saçlarımı taramayacaktım, üstüne üstlük başımda korkunç ağrılar vardı. Nihayet psikologum geldi, bir profesör... o benim hayatımın parlak ışığıydı, çok iyi görünüyordu... inanılmaz bir pozitif enerjisi vardı. Kadın hastalarının çoğu ona âşık olsa da, ben ona vurulmadım. Ben onun enerjisine vuruldum.

İyileşme sürecimde bana çok yardımcı oldu. Ancak bir gün içeri girdi, (bütün enerjisiyle) koltuğa lop diye oturdu ve kollarımı bacaklarının üzerine koydu; ben neredeysem o da orada olacaktı: ikide bir bana fıkra anlatırdı. Şöyle dedi, 'Bak sana ne diyeceğim? Buraya günlerdir geliyorum ve seni herhangi bir şey yaparken görmüyorum; artık zamanımı boşa harcamayacağım. Benimle görüşmek ve iyileşmek isteyen bir sürü insan var.  gün sonra tekrar geleceğim ve kararımı öğreneceğim; eğer kendine yardım etmek istemiyorsan, bu kargaşadan kurtulmak istiyorum.'

Sadece gittim... keyfim kaçmıştı ve bu benim dönüm noktamdı... anlarsınız, iyileşmem konusunda ... aslında bunun bir hatalık olduğundan da emin değildim... her neyse... Benim açımdan hayatımı kendi etrafımda döndürmek. Zira bundan önce, [kim olduğuma dair] herhangi bir fikrim yoktu. Beş yaşındayken kim olduğumu belirgin bir şekilde biliyordum ve ardından bir kargaşada kayboldum... ve her şeye yabancılaştım... bütün bu doktorlar, bu ilaç tedavisi ve hastane... ve hiçbirisi işe yaramıyordu ve benim için iyi olanı kendim yapmak zorunda olduğumu fark ettim; sorun ister bir akıl hastalığı olsun, ister başka bir şey; nedeni ister terk ettiğim bir şey olsun, ister başka bir şey, ne yaparsam yapayım fark etmez. Bir şekilde bunun kontrolünü elime almak zorundayım. Sorumlu olmak zorundayım ve ilaç tedavisine izin vermek zorundayım... Dokuz yıldır bunlarla yaşadım, bunlar sadece kullanabileceğim araçlar ve onların işe yaramasını sağlamak zorundayım, yapmazsam hiçbir şey işe yaramayacak. Sadece bu kısa oturumda, kalktım ve duş aldım; nefes aldım ve verdim; neredeyse bayılıyordum; ağırlaşmıştım. On yedi gündür hastanedeydim ve on yedi libre kaybetmişim. Kendim kilo vermişim ve devam ettim. Genç kızıma, daha güçlü olan Kay'e kadar uzanan çok güçlü bir özüm vardı; hayatıma devam etmek için gerçek dayanağım oydu. Diğerleri bunu yapmak için insanın bir grubu desteklemesi gerektiğini düşünüyor ancak mücadele ettiğim en zor şey, kendi özüme dönmek için yaptıklarımıdır.

Hikâyesini anlatırken Kay giderek zor zamanlar geçirdiği bir süreçte olaydan hemen önce hayatının nasıl geçtiğini anlattı. Her sabah işe gitmeden önce günlük maskesini takınmak için uzun zaman harcıyordu. Tekrar makyaj yapmak ve kabul edilemeyen benliği gizlemek.

Engelli olarak yaşamak, ister fiziksel, ister zihinsel veya bilişsel engelli olun, insanın eşsiz insani deneyiminin parçası olan engelliliği ele almadan kendisi ile yüzleşmesinin imkânsız olduğu bir yanıtlar tertibi gerektirmektedir. Ömrünüzün her bölümüne dair algınızı dönüştürmeye başlar; beden deneyiminizi, benlik algınızı, çevrenizi saran dünyadaki yerinizi kurnazca etkiler. Sınırlamalara hem işaret hem de itiraz eder. Birçoğumuz için, ortak temel ve aynı anlayış uğruna mücadelemiz, kadın hareketinde değil, etnik azınlıkların ve yoksulların mücadelesinde yer bulur. Kızlar ve genç kadınlar için engellilik gururunun sahip olmaya değer bir şey olduğunu görmek zordur; bize yapılan muamelenin biçimi, bedenimizi engelli olmayan kişilerin gözlerinden ve onların varsayımları üzerinden kabul ettiğimiz zaman, kendi bedenlerimizi algıladığımız biçim, çok fazla tutum ve stereotiple doludur. Kendi vizyonumuzu yakalamak ve kendi deneyimimizi kabul etmek, genellikle gerçekleştirilmesi zor, yalnız bir görevdir.

Arkadaşım Ann'in belirttiği gibi:

Yalnızca kabulü, kültür ve ırkın ötesinde kabulün genişlemesini herkes için kabulün genişlemesine kadar itmeye çalışan bir grup insan olduğumuzu düşünüyorum... kadınları ve erkekleri kadınların ve erkeklerin duygusal veya fiziksel olarak nasıl olmalarına gerektiğine dair stereotiplerden kurtaracak olan... Ne demek istediğimi biliyorsunuz: kültürü sorgulama ve başka bir yöne taşıma potansiyelimiz olduğunu düşünüyorum... Bu bağlamda çok olumlu bir gücümüz olduğu kanaatindeyim. Eğer kültürü fiziksel ve duygusal ayrımı olacak şekilde itmezsek, tıp teknolojisi, hepimizi herkesin sabitlendiği, yeniden yapıldığı vb. çok sert bir zemine doğru tedavi edip iyileştirmek için kullanılacaktır; bilirsiniz, beyaz, sarışın, mavi gözlü, mükemmel vücutlu beden imajı. Tıp teknolojisi ilerledikçe, onu saf bir uyuşturucu olarak kullanma eğilimi ortaya çıkar ve kadınların ve erkeklerin kültür içinde mücadele ettikleri stereotiplere uymamızı sağlar. Dolayısıyla teknoloji engellilere daha uzun yaşama ve daha bağımsız olma olanağı sağladığı gibi, dikkatli olmadığımız takdirde aynı teknoloji aleyhimize de çalışabilir. Teknolojiyi engelliliği ortadan kaldırmak için kullanma çabasında bu aynı zamanda insan ayrımcılığını ve bir tür olarak farklılığımızdan öğreneceklerimizi de engeller. Kültürü fiziksel ve duygusal ayrıma doğru itmek için bu eğilime direnmemiz gerektiğini düşünüyorum.

Ann, kültürü, fiziksel bedenleri ile sınırlandırılan veya fiziksel bedenlerine hapsedilen insanların hayalleri ve beklentileriyle bu şekilde kısıtlanmayan insan hayatının kabulüne taşımak istediğini söyleyerek sözlerine devam etti. Engelli hakları hareketinin kültürün dönüşümünü gerektirdiği konusunda bu kadar emin olmamın nedeni, bireysel ve paylaşılan engellilik deneyimlerimiz üzerinden benim ve başkalarının öğrenmiş olduğumuz derslerin söz konusu temel çelişkileri körüklemesi (kültürümüzün kapsadığı, insan olmakla ilgili statüko, mitler ve stereotiplerle), deneyimlerimizin, insana özgü olanın ne olması gerektiği hakkında bu deneyimlerin ne dediğini duyabilen insanların kişisel ve toplumsal perspektiflerini değiştirmeden seslendirilememesidir.

Engelli hakları ve gerekli farkındalık hakkında dinleyicilere hitap ettiğim zaman, onlara içinde yaşadığımız kültürleri yeniden inşa ettiğimizi ve insana özgü olanın ne olması gerektiğini yeniden tanımladığımızı söylüyorum. Kurumlarda ölecek olan veya buralarda yaşamaya zorlanan bireyler şimdi engellilik, yaşlanma ve insan potansiyelinin anlamlarını yeniden oluşturmak için yaşamaktadırlar. Algıları, tarihleri ve kültürel kimlikleri Amerika'yı dönüştürmekte olan farklı ırk ve kültürlere mensup başkaları da bize katıldı. Buna alışalım.

Ann ve diğerlerinin perspektiflerinin, Bettina Aptheker'in (1989) "kadınların hayatlarının gündelik olmasının farklı bir bilme yolunu ve farklı bir düşünme yolunu yapılandırıldığını" kaydettiği zaman belirttiği bir yaşam yoluyla ilgili konuşmaları kapsadığına inanıyorum (sayfa 253-254).

Bu varoluş yolu feminist olabilir ancak feminizmin de ötesine geçmektedir. İnsan olmanın ne olduğuyla ilgilidir. Onun da belirttiği gibi:

Bu bilme yolundan gelen süreç, kadınların eğitiminin merkezinde olmak zorundadır. Bu nedenle şiirlere ve hikâyelere yöneldim: bunlar katmanlı olduğu için, birden fazla doğru temsil edildiği için, belirsizlik ve paradoks olduğu için. Koalisyonlarda, işte, akademik düzenlemelerde veya toplulukta birlikte çalışırken, bu belirsizlik ve paradoksa izin vermek, birbirimize, kültürlerimize, bütünlüğümüze, onurumuza saygı göstermek zorundayız (sayfa 253-254).

Bettina Aptheker'in (1989) kadınların yaşamlarının yapısı hakkındaki, yeni bir yapıyı, daha prizma benzeri bir paradigma bana iki kadının engellilik deneyimleri için kullanmak üzere bağımsız olarak seçtiği iki illüzyonu hatırlatmaktadır: bir bulmaca olarak yaşam. Hem bizzat engelli hakları aktivisti olan hem de bir engelli hakları aktivisti annesi olan Lee, ona sanat ve tiyatro sevgisiyle engellilik politikası arasındaki ortak noktanın ne olduğunu sorduğum zaman bir resim kullandı. Bunların ortak noktasını ifade etmek için bir bulmaca resmi seçti. Kültürel ihtiyaçlardan bahseden ifadelerin oluşturulması ile ilgili her iki faaliyet hakkında konuşmuştur. Ann, omurga yaralanması olmayan bir insanın öngörülebilir ve anlaşılabilir davranışlarını sergilemeyen bir bedende, uyarlanabilir yeniden yaratmaya dâhil oluşu hakkında konuştuğu zaman, kayalık bir falezle, bir ip parkuruyla veya tekerlekli sandalye yarışlarıyla etkileşime girme yollarını, tıpkı bulmaca çözer gibi çözerken; yaşadığı mutluluktan bahsetti. Tekerlekli sandalyesinden tırmanma sanatını ve dokunarak taşlarla iletişim kurmanın bir yolu olarak kayalık bir eğimden suya doğru giderken hissettiklerini güçlü ve etkili bir biçimde anlattı. Kadınlarımızın var olma hislerini sonuna kadar yaşamalarının dürüst yollarını ararken problem çözümü ve sanatın bir arada görülmesi son derece anlamlıdır; yaş ve engellilikle uzlaşmanın besteye bir tür serbest düşünüş, yaşama yönelik nota-nota sorgu olarak cazın ses kalitesine benzemesi son derece anlamlıdır.

Bu tür sorgu ve açıklık birçoğumuza ihtiyaç duyar ve ayrıca akademik, politik, toplumsal ve terapötik kurumlarımıza itiraz eder. Geleceğe yönelik yaşamın farklı bir yolundan, eski kültürel ve toplumsal cinsiyetle ilgili "izmlerin" yapılarının ve kısıtlamalarının ötesine geçmekten farksız bir şeyden bahsediyoruz. Kişisel olarak yaşlanma veya engellilikle veya kültürün her zaman anlayıp onurlandıramadığı diğer azınlık deneyimleri ile uğraşanlarımız için, sözünü ettiğim yaşama yaklaşım hayatta kalma, ifade, tanıma ve mutluluk bakımından son derece önemlidir. Ancak Bettina Aptheker'in (1989) kabul ettiği gibi, kurumlar, hatta radikal ruhlarıyla övünen bu "izmler" ve sistemler bile, genellikle kendileriyle konuşmaya çalışan yeni ses üzerine kapıyı kapatır.

Biz ırk ve cinsiyet ayrımcılığına karşı baskı yaptıkça, kurumsal kapılar isteksizce ve hafifçe de olsa açılmıştır. Bazılarımızın içeri girmelerine izin verildi ancak söz konusu kuruluşların akademik, politik, tıbbi veya adli kuruluşlar ya da kilise veya şirket olmasından bağımsız olarak, bu kuruluşların değerleri veya başarı kuralları ile ilgili hiçbir şey değişmemiştir. Buradaki önemli nokta, değerleri ve kuralları değiştirmek veya bunların oluşturulduğu veya yürürlüğe konduğu süreci değiştirmektir. Buradaki önemli nokta, sevgi ve şifa ile ilgili, denge ve bağlantı ile ilgili, güzellik ve büyüme hakkındaki fikirleri gündelik var olma yollarıyla birleştirmektir. Bilme yollarımızın, bir şeyleri yapma yollarımızın değerine inanmak zorundayız (sayfa 254).

KAYNAKÇA

- Aptheker, B. (1989). *Tapestries of life (Yaşamın desenleri)* Amherst, MA: Massachusetts Üniversitesi Yayınları, (s. 253-254).
- Asch, A. Ve Fine, M. (1984). *Women with disabilities (Engelli kadınlar)* Philadelphia, PA: Temple Üniversitesi Yayınları.
- Gilligan, C. (1990). Teaching Shakespeare's sister: Notes from the underground of female adolescence (**Shakespeare'in kardeşine öğretmek: kadın ergenliğinin yeraltından notlar**). Gilligan, C., Lyons N. ve Anmer T.J. (Editörler), *Making Connections: the relational worlds of adolescent girls at Emma Willard School (Bağlantıları Yapmak: Emma Willard Okulu'ndaki ergen kızların ilişki dünyaları)*, (s. 27) Cambridge, MA: Harvard Üniversitesi Yayınları.
- Hahcock, L. (1989). *The girl within (İçerdeki kız)*. New York, NY: Dutton.